

МАРКО С. ЦАРИЋ*

Правни факултет за привреду и
правосуђе
Нови Сад

МАЈА Р. ЋИРИЋ**

Факултет за економију и инжењерски
менаџмент
Нови Сад

УДК 316.42:316.35

Прегледни рад
Примљен: 12.02.2018
Одобен: 02.03.2018
Страна: 395-406

ИСТРАЖИВАЊЕ ЈАВНОГ МЊЕЊА О ПОЛОЖАЈУ ВУЛНЕРАБИЛНИХ ДРУШТВЕНИХ ГРУПА И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У СРБИЈИ***

Сажетак: У Европским државама развој социјалног предузетништва и деловање социјалних предузећа за радну интеграцију подстиче се још од седамдесетих година двадесетог века. Међутим, социјално предузетништво у Србији почиње да се развија од 2000. године, те је тренутна ситуација на том пољу још увек на врло независном нивоу, имајући у виду мали број социјалних предузећа, као и малу стопу укључености вулнерабилних друштвених група у њима. Стога је сврха овог рада да се утврди ниво свести у друштву о положају вулнерабилних друштвених група у Србији, као и могућностима за интензивнији развој социјалног предузетништва. Циљ је да се дође до информација о томе како грађани у Србији перципирају законске оквире којима се гарантују права ових социјално угрожених категорија становништва, да ли постоји одговарајућа имплементација постојећих закона, као и на који начин се информисају о овој тематици. Такође, циљ је утврдити да ли код грађана постоји жеља и мотивација за запошљавањем припадника вулнерабилних друштвених група. Истраживањем је обухваћено 150 случајно одабраних испитаника. За потребе истраживања примењена је метода анкете, док је инструмент којим је вршено анкетање – упитник. Од статистичких метода коришћена је дескриптивна статистика. На основу добијених резултата стечена је представа о стању свести грађана Србије по питању истраживане теме и дате су препоруке за могућа унапређења.

Кључне речи: вулнерабилне друштвене групе, социјално предузетништво, социјална предузећа за радну интеграцију, истраживање јавног мњења

Увод

У Србији још увек не постоји адекватна законска и подзаконска регулатива за успешно функционисање социјалних предузећа. Осим тога не постоји

* macaric@yahoo.com

** majacic79@yahoo.com

*** Рад је резултат пројекта „Утврђивање потенцијала социјалног предузетништва у функцији одрживог развоја АП Војводине“, пројекат финансирао Покрајински секретеријат за високо образовање и научноистраживачку делатност.

довољан степен знања о потенцијалима овог сектора који у Србији није ни признат као сектор. Концепт социјалног укључивања, подстакнут од стране земаља ЕУ, посматра појединца као потенцијал, а не трошак друштва и већу пажњу поклања његовом социјалном укључивању (В иди:Европски покрет Србија и група 484) У Србији је и даље више присутна пасивна подршка сиромашним породицама и појединцима, и осталим угроженим категоријама становништва, него што су институционално регулисане могућности за њихово социјално укључивање. Међутим и поред неповољног правног и друштвено-економског оквира, као и још увек недовољног степена знања, социјално предузетништво у Србији тренутно постоји у форми појединачних иницијатива којима се проблеми незапослености и социјалне изопштености решавају у појединачним случајевима. Имајући у виду друштвено-економске услове у земљи, отварају се могућности за нове форме подршке у свим областима система социјалне заштите у Србији (Види: Привредна комора Београда). Последица неравномерне трансформације економије и друштва јесте и све већа изопштеност неколико угрожених категорија становништва. Обзиром да економска транзиција још увек није завршена и да постоји велики број маргинализованих становника, социјално предузетништво могло би да има много значајнију улогу у развоју друштвених заједница и стварању нових радних места него што је то тренутно случај (Привредна комора Србије).

Међутим, питање је колико су грађани у Србији упознати с положајем вулнерабилних друштвених група, колико су упознати с термином социјално предузетништво и да ли су уопште мотивисани и којом врстом мотива за укључивањем особа припадника вулнерабилних друштвених група. Стога је циљ овог рада да се долажењем до сазнања о ставовима грађана Србије о наведеним питањима, њиховим мотивима, као и средствима путем којих се информишу добије увид у тренутно стање и дају препоруке за могућности развоја, као и начине промоције социјалног предузетништва у Србији.

Значај и развој социјалног предузетништва

У научној литератури постоје различита тумчења појма социјално предузетништво. Раичевић и Гломазић (2012) сумирају три приступа у покушајима дефинисања појма социјално предузетништво. Наиме, једна група аутора односи се према социјалном предузетништву као према непрофитној иницијативи у потрази за алтернативним стратегијама финансирања или системима управљања за стварање друштвене вредности. Друга група истраживача посматра социјално предузетништво као друштвено одговорне праксе комерцијалних предузећа ангажованих у међусекторско партнерство. Трећа група има став да је социјално предузетништво средство за ублажавање социјалних проблема и катализатор друштвених трансформација.

Социјална предузећа могу бити различита по организацији и структури, али сва имају врло јасну социјалну и јавну сврху, остварени профит реинвестирају и непрофитна су, а користе се предузетнишвом ради остваривања свог

социјалног циља. Често су социјална предузећа усмерена на радну интеграцију и инклузију неке од угрожених друштвених група, при чему та предузећа комбинују пословни приступ са обављањем функције од ширег друштвеног значаја. Тиме савремена социјална предузећа представљају одговор на друштвене проблеме на које држава није одговорила (Валев, Г., 2010).

Европска унија види социјално предузетништво као пословни модел који може истовремено решавати питања економског раста, запослености и квалитета живота (Керлин, Ј. А., 2006). У Европи постоји традиција повезивања социјалног предузетништва с питањима демократије и партиципације стога је повезано с еволуцијом социјалне политике. Из разматрања социјалне политике јавиле су се и иницијативе запошљавања вулнерабилних и маргиналних друштвених група у социјална предузећа за радну интеграцију (Марковић, Ј., Батурина, Б., Бабић, З., 2017). Социјално предузетништво у другој половини 20. века се значајно развија у западној Европи, што се не може рећи и за источне и југоисточне постсоцијалистичке европске земље. У постсоцијалистичким земљама Европе до пораста активности социјалних предузећа долази тек крајем 80-тих и почетком 90-тих година, и то пре свега због демократизације друштва, децентрализације и трансформације социјалне државе у тим земљама (Ciepielewska-Kowalik, A., Pieliński, B., Starnawska, M. i Szymańska, A., 2015).

Стање социјалног предузетништва у Србији

Социјално предузетништво у нашој земљи почиње да се развија од 2000. године. Последице дуге транзиције, лоших и застарелих социјалних услуга, као и велики број друштвено искључених грађана учинили су да се појединци и групе све чешће одлучују да сами траже решења за нагомилане социоекономске проблеме. Интеграција избеглих и интерно расељених, затим потребе особа са различитим типовима инвалидитета, незапосленост, само су неки од изазова на које реагују организације цивилног друштва.

Србија још увек нема целовит закон о социјалним предузећима. Неки од закона којима се уређује поље деловања социјалних предузећа су Закон о задругама, Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, Закон о привредним друштвима, Закон о удружењима грађана, Закон о задужбинама и фондацијама, Закон о социјалној заштити, Закон о волонтирању и Закон о раду (Бобић, А., Ракић, Д., 2016). За социјално укључивање особа из вулнерабилних друштвених група посебно су од значаја Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и Закон социјалној заштити, где се по први пут у нашу легислативу уводи термин социјално предузеће. Постојећи правни оквир Републике Србије не препознаје организације које би стриктно одговарале дефиницији социјалног предузећа. Међутим, идентификовано је шест типова организација које приближно одговарају концепту социјалног предузећа: удружења грађана, задруге, стручна предузећа за запошљавање лица са инвалидитетом, зависна спин-офф предузећа чији су оснивачи удружења грађана (најчешће у форми друш-

тава са ограниченом одговорношћу и акционарских друштава), пословни инкубатори, и агенције за развој малих и средњих предузећа. Према последњим истраживањима (види: Министарство привреде, Агенција за привредне регистре, 2016) данас у Србији постоји 2083 задруге од чега њих 1466 су пољопривредне задруге, које тек треба трансформисати у модерне задруге, затим њих 418 су омладинске задруге, 113 стамбене, 78 занатске и 8 потрошачке. Поред задруга остали типови социјалних предузећа у Србији су заступљени у релативно малим бројевима 306 удружења грађана и фондација, 45 предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом и 60 привредних друштава (Цвејић, С., 2016). Према извештају Републичког завода за статистику - Економски утицај социјалних предузећа у Србији, удео вулнерабилног становништва међу запосленима у социјалним предузећима чини свега 16,8%. Иако већи од националног просека, овај проценат је нижи од очекиваног. Само предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом имају већи проценат вулнерабилног становништва међу запосленима (око 75%), што је услов да би могли да стекну статус социјалног предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом.

Судећи према званичним подацима развој социјалног предузетништва у Србији још увек значајно заостаје у односу на земље Европске уније. Осим тога положај особа из вулнерабилних друштвених група у Србији је на прилично незавидном нивоу и њихово укључивање у социјалним предузећима је још увек недовољно да би се трајно системски решио проблем њиховог укључивања у друштвене токове. Стога је и овај рад произишао са сврхом да буде један у низу корака за идентификовање могућности за развој социјалног предузетништва у Србији.

Методологија истраживања и опис узорка

Сврха истраживања јесте да се утврди ниво свести у друштву о положају вулнерабилних друштвених група у Србији, као и могућностима за развој социјалног предузетништва.

Циљ је да се дође до информација о томе како грађани у Србији перципирају законске оквире којима се гарантују права ових социјално угрожених категорија становника, да ли постоји одговарајућа имплементација постојећих закона, као и на који начин се грађани информишу о овој тематици. Осим тога, циљ истраживања јесте утврдити и да ли код грађана постоји жеља и мотивација за запошљавањем припадника вулнерабилних друштвених група становништва.

Истраживање је спроведено у периоду од априла до јуна 2017. године међу грађанима на територији АП Војводине. Истраживањем је обухваћено укупно 150 случајно одабраних испитаника, који се састоје из три испитиване групе од по 50 испитаника. Прву групу од 50 испитаника су чинили студенти

завршне године Правног факултета за привреду и правосуђе. Другу групу од 50 испитаника су чинили студенти завршне године економских програма Факултета за економију и инжењерски менаџмент. Трећу групу од 50 испитаника су чинили случајно одабрани испитаници са јединим условом да не студирају или нису студирали право, економију или менаџмент. Испитаници су подељени у три групе како би се дошло до сазнања у којој мери образовање утиче на ставове испитаника.

За потребе истраживања примењена је метода анкете, док је инструмент којим је вршено анкетирање – упитник. Упитник није био стандардизован, већ је креиран за потребе овог истраживања. Од статистичких метода коришћена је дескриптивна статистика. Истраживање се обављало лично или путем е-маила.

Резултати истраживања и дискусија

У складу са постављеним циљем истраживања дефинисана су питања на која су испитаници давали своје одговоре, који су сумирани у Табели 1.

Табела 1. *Истраживање ставова јавног мњења о положају вулнерабилних друштвених група и могућности развоја социјалног предузетништва у Србији*

Р.б	Питање	Одговор	Студенти завршне године економије		Студенти завршне године права		Испитаници других професија		Укупно
			Фреквенција	Процент	Фреквенција	Процент	Фреквенција	Процент	Процент
1.	Да ли сте упознати са термином социјално угрожене групе или вулнерабилне друштвене групе?	Да	24	48%	26	52%	16	32%	44%
		Не	15	30%	13	26%	16	32%	29.33%
		Делимично	11	22%	11	22%	18	36%	26.67%
2.	Да ли сте упознати са термином социјално предузетништво?	Да	13	26%	24	48%	10	20%	31,33%
		Не	21	42%	10	20%	18	36%	32.67%
		Делимично	16	32%	16	32%	22	44%	36%
3.	Озваничене вулнерабилне друштвене групе у Србији су: деца и млади, жене, стари, особе са инвалидитетом, особе са менталним хендикепом, други (бекућници, самохраниродитељи...) у ком степену сматрате да су закони у Србији креирани тако да гарантују њихово равноправно укључивање у животне токове заједнице?	Веома добро креирани	4	8%	15	30%	2	4%	14%
		Добро креирани	9	18%	13	26%	6	12%	18.67%
		Просечно креирани	19	38%	22	44%	18	36%	39,33%
		Лоше креирани	11	22%	0	0%	15	30%	17.33%
		Веома лоше креирани	7	14%	0	0%	9	18%	10,67%

4.	Оцените степен у којем се према вашем мишљењу законом дефинисана права импрелентирају и у пракси у Србији.	У потпуности	4	8%	6	12%	1	2%	7.33%
		У већој мери	5	10%	7	14%	7	14%	12.67%
		На просечном нивоу	22	44%	23	46%	20	40%	43,33%
		У мањој мери	12	24%	10	20%	12	24%	22.67%
		Уопште се не импрелентирају	7	14%	4	8%	10	20%	14%
5.	На основу чега темељите своје мишљење?	Факултет	9	18%	7	14%	5	10%	14%
		ТВ, радио, новине	16	32%	18	36%	16	32%	33.33%
		Интернет	12	24 %	15	30%	14	28%	27,33%
		Пријатељи	9	18%	1	2%	5	10%	10
		Лично искуство	3	6%	0	0%	2	4%	3,34%
		Друго	1	2%	9	18%	8	16%	12%
9.	Да имате предузеће да ли бисте били спремни да запослите неку од наведених радно способних особа из категорије вулнерабилних друштвених група?	Да	30	60%	36	72%	9	18%	50%
		Не	8	16%	0	0%	14	28%	14.67%
		Можда	12	24%	14	28%	27	54%	35,33%
10.	Да ли постоје разлике у томе да бисте неког из наведених група запослили а неког не?	Да	20	40%	12	24%	27	54%	39,33%
		Не	30	60%	38	76%	23	46%	60,67%
11.	Ако је претходни одговор ДА кога бисте запослили?	Омладину	13	27.09%	12	23,53%	16	28.07%	26,28%
		Жене	8	16.67%	12	23,53%	6	10.52%	16.67%
		Старе	4	8.33%	8	15.69%	7	12.30%	12.18%
		Инвалиде	8	16.67%	7	13.72%	11	19.30%	16.67%
		Ментални хендикеп	2	4.16%	0	0%	1	1.75%	1.92%
		Бескућник	3	6.25%	0	0%	4	7,01%	4.49%
		Самохране родитеље	10	20.83%	12	23,53%	12	21.05%	21.79%
12.	Наведите мотиве који би утицали на вашу одлуку да запослите, или незапослите неког из вулнерабилних друштвених група.	Потреба да се помогне људима	9	45%	8	28.57%	4	36,36%	35,59%
		Потреба за ангажовањем на основу стручности и способности	6	30%	9	32.14%	3	27,27%	30.50%
		Потреба за економским бенефитима	3	15%	1	3,57%	3	27.27%	11.87%
		Потреба за правдом и поштовањем права	2	10%	10	35.71%	1	9.10%	22.04%

Како би се могло анализирати да ли постоје разлике у одговорима испитаника у зависности од њиховог образовања, у истраживању испитаници су

подељени у три групе (1. студенти завршне године економских програма, 2. студенти завршне године права и 3. остали грађани без обзира на степен образовања, под условом да нису студирали и да не студирају економију, менаџмент или право). Наиме, обзиром да се на студијским програмима из области економије изучава предмет предузетништво, очекивано је да ће ова група испитаника бити најбоље упозната са тематиком социјалног предузетништва. Такође, обзиром да је положај вулнерабилних друштвених група и оснивање социјалних предузећа у великој мери одређен законском и подзаконском регулативом, очекивано је да и студенти права буду упознати са овом тематиком. Трећа група испитаника одражава ставове грађана за које се претпоставља да нису имали прилику да се упознају са истраживаном тематиком кроз систем образовања (у средњим, високим школама и на факултету).

На питање да ли су упознати с термином социјално угрожене групе или вулнерабилне друштвене групе свега 44% испитаника дало је одговор да јесте упознато, њих 26.67% одговорило је да је делимично упознато с овим термином док је чак 26.67% испитаника одговорило да није уопште упознато с овим термином. Овај податак говори о присутном веома ниском степену свести грађана о постојању ових социјално угрожених друштвених група и њиховим проблемима. Изненађујући је податак да чак ни скоро једна трећина студената економије, њих 30%, као ни 26% студената права нису упознати са овим термином.

На питање да ли сте упознати са термином социјално предузетништво највећи проценат испитаника њих 36% одговара да је делимично упознато, њих 31.33% одговара да је упознато, док њих 32.67% одговара да није упознато. Овај податак је дакле још лошији у односу на упознатост с вулнерабилним друштвеним групама. Податак који је потпуно неочекиван јесте да је чак 42% студената економије навело да није упознато с термином социјално предузетништво. Ово неминовно упућује на потребу ревидирања програма предмета предузетништво и поклањање веће пажње тематици социјалног предузетништва.

На питање у ком степену сматрају да су закони у Србији креирани тако да гарантују равноправно укључивање вулнерабилних друштвених група у животне токове заједнице у све три испитиване групе испитаника највећи проценат њих 39.33% је одговорио да су Закони просечно креирани. Оно што је приметно да чак 30% студената права сматрају да су закони веома добро креирани, док ни један испитаник студент права не сматра да су закони лоше или веома лоше креирани. Док насупрот томе студенти економије њих 8%, као и испитанци других професија њих 4% сматрају да су закони веома добро креирани, а доста су већи проценти у ове две групе оних који сматрају да су закони лоше и веома лоше креирани. Ово пак указује на чињеницу да образовање у значајној мери утиче на перцепцију грађана о томе у ком степену су закони креирани тако да гарантују равноправно укључивање вулнерабилних друштвених група у животне токове заједнице.

Када анализирамо мишљења испитаника о томе колико се законом дефинисана права имплементирају и у пракси у Србији видимо да и даље највећи проценат њих 43.33% сматра да је имплементација закона на просечном нивоу. Међутим, приметно је да 14% испитаника сматра да су закони веома добро креирани, а њих 7.33% сматра да су закони веома добро имплементирани, њих 18.67% сматра да су закони добро креирани, а 12% сматра да су закони добро имплементирани. Такође, повећан је проценат испитаника који сматрају да се закони имплементирају лоше и веома лоше. Дакле приметан је пад у оцени имплементације закона у односу на оцене колико су добро креирани Посебно је код студената права изражена пад у оцени имплементације закона у односу на то како су креирани. Дакле, може се уочити да испитаници сматрају да је примена закона лошија у односу на то какви су закони.

Анализом одговора на питање на који начин испитаници креирају своје мишљење о томе како су закони којима се гарантује равноправно укључивање вулнерабилних друштвених група креирани и имплементирани установили смо да на њихово мишљење на првом месту утичу медији (ТВ, радио, новине), затим Интернет, образовање на факултету, фактори који нису дефинисани и који су груписани под термином друго, пријатељи и у најмањем степену лично искуство. Оно што је значајно уочити да су у свим групама медији (ТВ, радио, новине) и Интернет најзначајнији извор информисања.

На питање да ли би да имају сопствено предузеће испитаници ангажовали неког из категорије вулнерабилних друштвених група испитаници су највећим процентом одговорили да би њих 50%, затим можда њих 35,33%, и не би њих 14,67%. При томе, уочљиво је да су највећи проценат одговора да дали студенти правног факултета њих 72%, док је најмањи проценат позитивних одговора дала група испитаника других професија свега њих 18%. Овде је очигледан утицај образовања на ставове испитаника.

Анализом одговора да ли постоје разлике у томе да би неке категорије становника припадника вулнерабилних група запослили, а неке не добијамо да већина тврди да не постоје разлике њих 60.67%, при чему доминирају студент права њих 76% сматра да не постоје разлике у томе кога би запослили кога не, где се опет види утицај образовања студената права, који су учени да не би смело бити дискриминације. Међутим, ипак значајан број испитаника њих 39.33% при чему доминирају испитаници других професија њих 54% наводе да постоје разлике у томе које би категорије запослили а које не.

Одговором на наредно питање добијамо одговор које су то категорије становника које су најугроженије. Наиме они испитаници који су навели да постоје разлике у томе кога би ангажовали а кога не имали су могућност да заокруже више одговора и наведу конкретно кога би ангажовили. Сумирањем одговора добили смо следећи резултат: највећи проценат одговора је у корист укључивања омладине, затим самохраних родитеља, потом, жена и инвалида у истом проценту, затим старих особа, док су најмањим процентом обухваћени бескућници и особе са менталним хендикепом, што говори о њиховом изузетно лошем положају када је реч о спремности грађана да их запосле.

На питање отвореног типа да наведу разлоге због којих би запослили неке од особа из вулнерабилних друштвених група, мањи број испитаника је одговорио. Они испитаници који су одговорили давали су различите одговоре, при чему се сумирани одговори могу равнстати у четири групе. Највећи проценат испитаника, њих 35.59% као основни разлог наводи да жели да помогну људима јер помоћ људима доживљавају као духовни развој своје личности, јер се осећају добро када чине добра дела, јер сматрају да јачи треба да помажу слабијима. Затим, такође, значајна група испитаника њих 30.50% сматра да су основни разлог за ангажовање особе за посао стручност и способност особе, а да сматрају да међу припадницима вулнерабилних друштвених група има доста стручних и способних особа за обављање појединих послова. На трећем месту по броју одговора су испитаници, њих 22.05% који сматрају да сви људи имају иста права и да не сме бити дискриминације, те потребу за правдом и поштовањем људских права наводе као разлог зашто би ангажовали припаднике вулнерабилних друштвених група. Последња група одговора односи се на економске мотиве, где испитаници, њих 11.87% наводе да би припаднике ових осетљивих друштвених група ангажовали уколико би имали пореске олакшице. Приметне су незнатне разлике у мотивима у зависности од образовања. Једино што код студената права доминира као мотив потреба за правдом и поштовањем права.

Закључак

На основу резултата истраживања можемо закључити да у Србији постоји низак степен свести грађана о постојању вулнерабилних друштвених група и њиховом положају у друштву. Значајно је напоменути да је највећа свест о постојању ових група и њиховом положају присутна код студената права, затим студената економије, а најмања је код испитаника других професија. То пак имплицира да образовање утиче на свест људи, али још увек у недовољној мери, јер је и међу студентима и права и економије још увек релативно мали проценат оних који су упознати са овом тематиком. Осим тога, још нижи је ниво свести грађана о могућностима решавања њихових проблема кроз развој социјалног предузетништва, обзиром да једна трећина испитаника није чак ни упозната са самим појмом социјалног предузетништва. Такође, изненађујући је резултат да студенти економије у веома високом проценту нису упознати са термином социјално предузетништво. Стога можемо закључити да је неопходно извршити ревидирање наставног програма предмета предузетништво и уврстити као тематску јединицу социјално предузетништво. Такође, препорука је уврстити темаику социјалног предузетништва и у наставне планове свих осталих високих школа и факултета, јер је веома важно кроз систем образовања подићи ниво свести грађана Србије.

Такође истраживањем је утврђено да грађани Србије сматрају да су закони којима се омогућује равноправно укључивање вулнерабилних друштвених група у друштвене токове, креирани на просечном нивоу (студенти права

чак у значајном проценту сматрају да су веома добро и добро креирани), међутим, уочено је да грађани сматрају да је већи проблем у примени ових закона. Те стога препоруке које би се могле извући огледају се у потреби за дефинисањем мера којима би се унапредила примена ових закона. Такође, интересантно је да се све групе испитаника махом информишу путем медија (ТВ, радио, новине) и Интернета, док је образовање на факултетима тек на трећем месту. Што додатно говори у прилог изнесеној тврдњи да је неопходно ревидирати постојеће наставне планове и програме на високим школама и факултетима.

Податак који је прилично забрињавајући је да постоји значајан број грађана који не би био спреман или се колеба у могућности да запосли припаднике вулнерабилних друштвених група уколико има или би имао своје предузеће. Код студената права уочено је да је прилично висок проценат оних који би запослили припаднике ових група, постоји додуше одређен проценат оних који се колебају, али нико није одговорио да их не би запослио, што се може довести у директну везу са њиховим образовањем и учењем да не сме постојати дискриминација ни по ком основу. Приметно је да међу грађанима који се колебају да ли би припаднике ових група запослили или не постоје разлике и у томе које би категорије запослили а које не. Те се извлачи закључак да су омладина и самохрани родитељи у најбољем положају по питању могућности запошљавања, док су у изузетно лошем положају бескућници и особе са менталним хендикепом, обзиром да је проценат испитаника који је спреман да их запосли готово занемарљив. Стога, можемо извући закључак да је потребно уложити значајне напоре на изналажење начина за трајно решавање положаја ових најугроженијих категорија становника.

Разлози који људе покрећу на укључивање припадника вулнерабилних друштвених група у процес рада су на првом месту жеља да се помогне, у чијој је суштини мотив за самопотврђивањем кроз личну духовну надградњу, што је важно имати у виду када се ради на промоцији предузетништва, јер се апели требају креирати имајући у виду овај мотив. Затим на другом месту су потреба да се људи запошљавају према стручности и став да међу категоријама вулнерабилних друштвених група има стручних и способних људи указује да је неопходно предузети мере које ће омогућити припадницима ових група да се образују и усавршавају. Трећи мотив огледа се у потреби за правдом и поштовањем права, те елиминисањем дискриминације у друштву. Ово пак имплицира на чињеницу да се унапређењем законске и подзаконске регулативе, бољом применом постојеће, као и одговарајућим образовањем грађана о томе да сви треба да имамо иста права може смањити степен дискриминације и унапредити положај припадника вулнерабилних друштвених група. И као четврти мотив наводе се економски мотиви, што имплицира да би држава и кроз одговарајуће пореске олакшице такође, допринела бољем положају ових група и њиховом већем укључивању у друштвене токове. Дакле, читав низ мера може се применити у циљу решавања постојеће ситуације, само је важно да постоји системски приступ и воља да сваког човека доживимо као потенцијал, а не као трошак и друштвени проблем.

Литература:

1. Bobić, A, Rakić, D. (2016). *Društveno korisno održivo-kakoosnovati socijalno preduzeće u Srbiji, Evropski pokret Srbija*, Beograd.
2. Velev, G. (2010). *Socijalno preduzetništvo-Elektronski bilten o socijalnom preduzetništvu*, br. 1, grupa 484, Beograd.
3. Kerlin, J. A. (2006). Social Enterprise in the United States and Europe: Understanding and Learning from the Differences, *Voluntas*, 17, 247-263.
4. Marković, L., Baturina, B., Babić, Z. (2017). Socijalna preduzeća za radnu integraciju u postsocijalističkim zemljama, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53(1), 139-158.
5. Ministarstvo privrede, Agencija za privredne registre, 2016.
6. Raičević, V, Glomazić, R. (2012). *Značenje i oblici socijalnog preduzetništva*, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd.
7. Cvejić, S. (2016). *Socijalna ekonomija - pojam i praksa u Srbiji*, Čigoja štampa, Beograd.
8. Ciepielewska-Kowalik, A., Pielniński, B., Starnawska, M., Szymańska, A. (2015). *Social Enterprise in Poland: Institutional and Historical Context*. ICSEM Working Papers, No. 11. Liege: The International Comparative Social Enterprise Models (ICSEM) Project.
9. Evropski pokret Srbije i grupa 484, Socijalno preduzetništvo-mogućnosti i perspektive <http://www.vps.ns.ac.rs/Materijal/mat4898.pdf> 16.10.2017.
10. Privredna komora Beograda, Socijalno preduzetništvo, http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/c_MSP/Detaljnije.aspx?veza=3842 15.10.2017.
11. Privredna komora Srbije, Socijalno preduzetništvo, <http://www.pks.rs/Documents/Centar%20za%20mala%20i%20srednja%20privredna%20dru%C5%A1tva/socialnoPreduzetnistvo.pdf> 15.10.2017

RESEARCH OF PUBLIC OPINION ON THE POSITION OF VULNERABLE SOCIAL GROUPS AND THE OPPORTUNITIES OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN SERBIA

Summary: In the European countries, the development of the social entrepreneurship and the functioning of the social enterprises for labor integration have been encouraged since the 1970s. However, social entrepreneurship in Serbia has begun to develop since 2000 and the current situation in that field is still at a very low level, given the fact that there are currently few social enterprises as well as low inclusion rates of vulnerable social groups in them. Therefore, the purpose of this paper is to determine the level of awareness in society about the position of the vulnerable social groups in Serbia, as well as to show the opportunities for more intensive development of social entrepreneurship. The aim is to determine the attitudes of the citizens of Serbia about the legal framework that regulates the protection of the vulnerable social groups rights and whether is there an adequate implementation of existing laws. In addition, it is also important to determine on the basis of which sources of information citizens form their attitudes on this topic. Also, the goal is to determine whether there is a desire and motivation for the employment of the members of the vulnerable social groups. The research includes 150 randomly selected respondents. The survey method was applied while the instrument for questioning was a questionnaire. Statistical method used was descriptive statistics. Based on the results of the conducted research we got information

Марко Царић / Маја Ђирић, Истраживање јавног мњења о положају вулнерабилних ...

about the public opinion about the research topic and we gave the recommendations for the future improvement.

Key words: vulnerable social groups, social entrepreneurship, social enterprise for labor integration, public opinion research